

O POBUDAH ZA POSVET O POUKU KNJIŽEVNOSTI V SLOVENSKEM VZGOJNO- IZOBRAŽEVALNEM SISTEMU

Pobude za Posvet O književnem pouku v osnovnih in srednjih šolah na Slovenski akademiji znanosti in umetnosti, ki je potekal 19. in 20. aprila 2017, so nastale iz (pre)počasne prenove učnih načrtov za slovenščino, ki potekajo že od leta 1991, torej od osamosvojitve Slovenije. Do takrat je za osnovnošolski pouk književnosti veljal učni načrt iz leta 1984, kasneje učni načrt iz leta 1998, nato iz leta 2011, na začetku leta 2018 je bil na Strokovnem svetu za splošno izobraževanje potrjen predlog učnega načrta iz leta 2015.

Prenove in posodobitve so potekale na Zavodu RS za šolstvo, člani Predmetne komisije za slovenščino so bili hkrati avtorji učnih načrtov in/ali recenzenti. Posodabljanje je potekalo netransparentno, brez upoštevanja spoznanj mladinske literarne vede, mladinske književnosti in didaktike mladinske književnosti ter novih družbeno-političnih sprememb (Slovenija je npr. leta 2004 postala članica Evropske skupnosti, kar po moji oceni pomeni, da sta književnost kot »posoda kulturnega spomina«, posledično pa tudi šolski literarni kanon dobila nov pomen in vlogo za ohranjanje in razvijanje literarne kulture ter nacionalne identitete, kar pa posodobljeni učni načrti ne odražajo). Tudi razvoj IKT je v posodobljenem učnem načrtu za osnovno šolo premalo upoštevan.

SAZU je ustanova z najvišjim simbolnim in kulturnim kapitalom, zato sem podpisana pobudo za Posvet posredovala ravno tej inštituciji. Akademik, prof. dr. Janko Kos, osrednji literarni zgodovinar, ki je (ne)posredno sodeloval pri posodobitvah, predvsem pa pri učbenikih za gimnazije, in avtor številnih strokovnih publikacij, namenjenih šolam (npr. Pregled slovenskega slovstva idr.), se je na mojo pobudo prijazno in takoj odzval.

Posvet je tako udejanjil 3. člen Zakona o Slovenski akademiji znanosti in umetnosti, kjer beremo, da »SAZU neguje, spodbuja in pospešuje znanost in umetnost ter s svojo dejavnostjo prispeva k razvoju znanstvene misli in umetniške ustvarjalnosti s tem, da organizira raziskovalno delo, tudi v sodelovanju z univerzami in drugimi raziskovalnimi organizacijami, zlasti na področjih, ki so pomembna za poznavanje naravne in kulturne dediščine slovenskega naroda, za razvoj njegovega jezika in kulture [podčrtala M. M. B.]«

V učnem načrtu za slovenščino v osnovni šoli (2011) so navedeni avtorji/dela v kategorijah: 1) predlagana besedila, 2) spoznavna besedila, 3) branje v nadaljevanjih, 4) domače branje, 5) pregledno poznavanje avtorjev/del in 6) obvezna besedila. Kakor navajam v nadaljevanju, je analiza predlaganih avtorjev/del pokazala neenotno navajanje kategorij književnih besedil (enota ali celota), zato je vanj vključenih okrog 619 enot. Med temi je 148 enot iz svetovne književnosti, skoraj polovica je angloameriških, ostalo si skromno delijo danska, francoska, nemška in švedska; potem avstrijska, češka, hrvaška, italijanska, poljska, ruska in srbska ter ena indijska (R. Tagore) enota. Sprašujem se, ali so v učnem načrtu res predstavljeni reprezentativni avtorji in/ali dela v slovenskem (klasika, sodobna klasika, sodobniki), evropskem in svetovnem prostoru (antična literatura, Nobelovi nagrajenci, Slovenika, kanonska besedila iz slovenske in svetovne književnosti), ali je iz učnega načrta razvidno, da je Slovenija članica EU, ali so v učnem načrtu predstavljeni slovenski avtorji in dela, ki so reprezentativna tudi za mednarodni prostor?

Zavedati se moramo, da je ravno področje šolstva najbolj vplivno pri ustvarjanju šolskega literarnega kanona, ali kakor navaja Juvan v članku Kulturni spomin in literatura (2005: 391):

- Kanon je /.../ reprezentativna paradigma literarnega diskurza, ki nastaja zaradi selekcijskega delovanja izvedencev in »navadnih« bralcev: gradijo ga tako institucije založništva, kritike, nagrajevanja, literarnozgodovinskega interpretiranja in klasificiranja, kakor tudi plebiscit dolgega trajanja – trajna priljubljenost med bralci.
- Gre za postopke izbire, razporejanja in hierarhiziranja avtorjev in del. To so premisleki, zamenjave, dopolnitve in izbrisi v obrobnih, dokaj spremenljivih področij kanona ter promocija redkih odličnežev v nesporno jedro, ki se zdi nadčasovno.
- Izbrane avtorje in tekste – prek nanje vezanih razvrstitev, interpretacij in vrednot (metajezika) – UN v kulturnem spominu vzdržuje predvsem šolstvo (v učnih načrtih), v razponu od osnovnošolskih abecednikov do univerzitetnih predavanj.
- V šolskem obratu postanejo kanonizirani spisi in njihovi avtorji kot »središčni liki« predvsem armatura nacionalne identitete, saj nastopajo kot poglavitni nosilci izročila (jezika, literature in kulture) /.../.

- V pisnih kulturah je kanon zato eno glavnih sredstev družbene kohezivnosti; je institucionalni medij za shranjevanje spominskih sledi kulture, s tem pa tudi identitetni mehanizem.

Zato smo vsi, ki sodelujemo pri pouku književnosti po vertikali, od vrteca, osnovnih in srednjih šol z maturo vred, soodgovorni, da pri ustvarjanju literarnega kanona, obveznih, predlaganih in izbirnih avtorjev/del, izbiramo skrbno in premišljeno. M. Kmecl je že leta 2004 v delu Tisoč let slovenske literature (7) utemeljil hipotezo o državitvornosti jezika, literature in kulture:

[S]lovenska literatura /.../ se [je] /.../ razvijala pod silovitim pritiskom narodnega samodokazovanja. Pojmovanje naroda kot ene od osnovnih enot suverenosti oziroma vsakršne samostojnosti se je v 18. stoletju odločilno vezalo na jezik, in ker je literatura »besedna umetnost«, je hkrati temeljni dokaz samoniklosti, z njo pa tudi »naravne« pravice do samoodločanja, tudi državnosti.

Zaradi ohranjanja in razvijanja nacionalne identitete v mednarodnem prostoru bi bilo treba posodobiti vse tri nacionalne dokumente in učna gradiva za književnost po vertikali (vrtec, OŠ, SŠ), redefinirati in premisliti, kateri avtorji in/ali dela sodijo v klasiko, sodobno klasiko in sodobnost ter ali so relevantni za mednarodni prostor. Menim, da bi bilo v šolski kanon treba intenzivneje uvajati avtorje/dela s področja primerjalne mladinske književnosti.

V vrtce je trenutno vključenih približno 85.000 otrok, v osnovnošolsko izobraževanje okrog 170.000 učencev in v srednje izobraževanje okoli 75.000 dijakov, skupaj torej približno 330.000 mladih, če ne upoštevamo še okrog 20.000 mladih, ki opravljajo splošno in poklicno maturo, ter okrog 12.500 učiteljev. Gre za velik del slovenske populacije, ki bi se ji z vidika stroke morali odgovorneje posvetiti.

Prepričana sem, da bi bilo v književni pouk v osnovni šoli treba uvrstiti slovensko slikanico po vsej vertikali, ne le v vrtec (npr. G. A. Burger, F. Prešeren Lenora z ilustracijami M. L. Stupice, za katere je značilno knjižno slikarstvo, B. Š. Žmavc Pesmi za liro z vrhunskimi ilustracijami Alenke Sottler, F. Levstik Martin Krpan, ilustracije H. Smrekar, T. Kralj, S. Bricelj idr.). V Digitalni knjižnici Slovenije pod naslovom Sreča je v knjigah, sreča je v slikanicah,¹ nastaja obsežna digitalna Zbirka slovenskih slikanic,² prosto dostopna za šolsko uporabo.

Smiselno bi bilo pouk književnosti tesneje medpredmetno povezati z likovno umetnostjo (npr. D. Velasquez Las Meninas³ in O. Wilde Infantinjnin rojstni dan ipd.) ter vzpostaviti korelacijo med neslovenskimi avtorji v osnovni in srednji šoli

¹ Šavnik, Mojca. *Sreča je v knjigah, sreča je v slikanicah*. Narodna in univerzitetna knjižnica, 1900–. <<https://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:COL-E5AOLYRE>>.

² <<https://www.dlib.si/results/?euapi=1&query=%27keywords%3dsre%27c4%8da+je+v+slikanicah%27&pageSize=25&sortDir=ASC&sort=date>>.

³ <<https://www.museodelprado.es/en/the-collection/art-work/las-meninas/9fdc7800-9ade-48b0-ab8b-edec94ea877f>>.

(npr. v osnovni šoli bi lahko obravnavali slikanico J. Joycea (il. T. Torjanec) Maček in vrag ter znanje nadgradili v srednji šoli ob obravnavi Ulikseasa). Domisliti bi bilo potrebno bolj postopno prehajanje od recepcijske teorije poučevanja književnosti k literarnosistemski teoriji in didaktiki (v osnovni šoli).

Milena Mileva Blažič